

„Posilování rodičovských kompetencí“

Kristýna Jůzová Kotalová, Věra Bechyňová, Alžběta Candia Muňoz,
Dagmar Kubičiková, Barbora Petránková, Lucie Smutková

14. 12. 2018 Praha

Systemový projekt MPSV

Systemový rozvoj a podpora nástrojů sociálně-právní ochrany dětí

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

PRÁVO NA DĚTSTVÍ

Přístup k tématu

- pojem rodičovských kompetencí je důležité jednoznačně objektivně definovat tak, aby bylo možné posoudit míru případné podpory, kterou rodina může potřebovat
- tento pojem je v praxi ochrany ohrožených dětí často využíván
- rodičovské kompetence a jejich kvalita jsou často citovanou oporou pro vyhodnocení situace dítěte či rozhodnutí ve věci péče o nezletilé děti

Přístup k tématu

Inovativní přístup je primárně zaměřen na pojetí rodičovských kompetencí v kontextu dnešních rodin a jejich potřeb.

Nejedná se o specializované metody práce, ale spíše o jednoznačnou definici rolí jednotlivých aktérů podpůrné sítě a nastavení žádoucích forem jejich spolupráce.

Cíl pracovní skupiny

- sjednotit a ukotvit porozumění pojmu rodičovské kompetence
- poukázat na prázdná místa v systému podpory rodičovství a ochrany dítěte
- vytvořit podklad k sjednocení přístupu k ohroženým dětem a rodinám

Rodičovské kompetence

Rodičovské kompetence je možno vnímat jako prostředek rodičovství („aby rodiče mohli být svým dětem rodiči“).

Otázky:

- Co všechno děti potřebují, aby jim bylo ze strany rodičů zajištěno?
- Do jaké míry je třeba potřeby dětí zajistit?
- Kdo a v jaké míře je oprávněn rodičovské kompetence hodnotit a působit na ně?

Definice rodičovských kompetencí

„Rodičovské kompetence jsou takové schopnosti a dovednosti rodičů, které umožňují dítěti se vyvíjet přiměřeně jeho potřebám ve všech oblastech života. Znamená to, že rodiče sami nebo s podporou dokáží uspokojovat potřeby dítěte v kontextu jeho věku, duševního, mentálního i tělesného vývoje a umožňují/podporují tím optimální rozvoj jeho potenciálu.

Základní rodičovskou kompetencí je dítě milovat, a chránit ho před nebezpečím.

*Základní znaky rodičovských kompetencí jsou: **bezpečí, jistota**, vřelost, vstřícnost, akceptace (přijetí), respekt, důstojnost, individuální přístup a používání nenásilných výchovných prostředků.“*

Rodičovské kompetence – věc rodičů?

Kdo a jak je oprávněn do rodičovských kompetencí zasahovat a s jakou mírou intervence?

Zásah do rodičovských kompetencí lze v obecné rovině opodstatnit pouze zvláštním druhem ochrany –viz Úmluva o právech dítěte a související dílčí legislativy (např. zákon č. 359 /1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, dále jen „zákon o SPOD“).

Ve všech formách zásahu do rodičovských kompetencí je nutné zachovat rodičovská práva a kompetence v nejvyšší možné míře.

Poskytnutí podpory rodině musí být ve prospěch dítěte včasné a jasně zacílené, dítě nelze po neúměrně dlouhou dobu ponechávat v nedostatečné péči rodičů.

Potřeby dětí v některých případech nelze naplnit bez toho, aby byla překročena hranice rodičovských kompetencí.

Potřeby dítěte

Potřebám dítěte je v kontextu rodičovských kompetencí věnována výjimečná pozornost.

Potřeby dětí

obsah základních potřeb dětí

**rozsah základních rodičovských kompetencí
(schopnosti rodičů uvedené základní potřeby naplnit)**

- bezpečí a jistota,
- zdravotní péče a hygiena,
- ochrana dítěte před nebezpečím v okolí,
- péče o emoce,
- mít domov bydlení,
- rozvoj a vzdělávání,
- oblečení, obutí.

(Viz upravená Dubowitzova škála základních potřeb dítěte)

Principy podpory dítěte a rodiny

- **Rodičovské kompetence jsou zásadně posuzovány prostřednictvím potřeb dítěte dle jeho věku.**
- **Potřeby dětí zůstávají stejné, mění se ale způsoby/intenzita jejich naplňování.**
- **Potřeby dětí je třeba vždy posuzovat komplexně a ve vzájemných souvislostech.**
- **Naplnění základních materiálních potřeb rodiny je předpokladem naplnění dalších potřeb dítěte.**

Principy podpory dítěte a rodiny

- **Podpora rodiny musí být založena na vzájemné důvěře.**
- **Podpora rodině musí být zásadně přiměřená.**
- **Podpora rodině musí být k dispozici včas, ideálně na úrovni prevence.**
- **Podpora poskytovaná rodině musí být dostatečně flexibilní.**

Metody a nástroje podpory dětí a rodin

Nástroje podpory rodiny byly odvozeny od potřeb dětí, a to podle věku (s předpokladem, že potřeby dětí jsou konzistentní, mění se pouze potřebná míra jejich naplňování).

Metody a nástroje podpory dětí a rodin

Osvěta.

Podpora mezioborové práce, fungování multidisciplinárních týmů.

Případová práce a spolupráce za aktivní účasti rodiny.

Plánování s ohledem na udržitelnost zajištění potřeb dětí.

Osvěta a edukace aktérů pro oblast potřeb dětí a rodičovských kompetencí.

Aktivizace rodičů, podpora participace dětí.

Metody a nástroje podpory dětí a rodin

Maximální využití terénní práce.

Depistáž ohrožených dětí – spolupráce s lékaři, školami.

Využívání dobrovolnických programů, peer programů, rodičovských skupin.

Využívání metod praktického nácviku rodičovských dovedností.

Cílená podpora dětí – dětské skupiny, poradenství.

Zavádění inovativních přístupů a služeb do praxe

„Předmětem inovativního přístupu je vymezení a sjednocení pojetí rodičovských kompetencí optikou potřeb dítěte, případně definování příslušných podpůrných služeb.“

nástroje:

- edukace aktérů podpůrné sítě
- aktivizace rodičů a rodiny
- osvěta veřejnosti
- podpora implementace mezioborové případové práce do praxe
- „změna myšlení“
- posílení finančních prostředků určených na prevenci

Závěrečné shrnutí: Nechme rodiče být rodiči

- Podporujme rodiče, ale jen do té míry, pokud je to třeba, **nechtějme rodiče v jejich roli nahrazovat**, ale umožnit jim její plný výkon.
- **Důvěřujme** jim, že jsou schopni svou roli zvládnout, zaměřme se na pozitivní stránky, přestože se v určitý moment mohou zdát omezené.
- **Udržujme perspektivu**, při veškeré práci s rodinou a dítětem je třeba dobře plánovat a předvídat, jak se mění rozložení opory a rizik při přijímání opatření ve prospěch dítěte (například umístěním mimo rodinu dojde k uspokojení některých potřeb, zatímco jiné budou výrazně omezeny).
- **Aktivizujme** rodiče, povzbudíme je i ve chvílích, kdy na svou roli rezignují.
- **Spolupracujme**, nejen s rodiči, ale i s dalšími odborníky, a to bez ohledu na jejich rezortní příslušnost a (často jen fiktivní) hranice a omezení ve spolupráci.
- **Mluvme jedním jazykem**, jasně a srozumitelně tak, aby nám dostatečně rozuměli rodiče, dítě i odborníci dalších profesí.
- **Respektujme rodičovskou roli** ve všech jejích podobách až tam, kde by se mohla stát pro dítě ohrožující, včas usměrňujme kompetence rodičů formou doporučení, nikoliv příkazů a omezení.
- **Naslouchejme rodičům a dětem.**

DĚKUJEME ZA POZORNOST!

Věra Bechyňová

Lucie Smutková

Kristýna Jůzová Kotalová

E-mail: kristyna.kotalova@mpsv.cz

www.pravonadetstvi.cz